

the established traditions of aristocratic society, solitude as a desired thing and a forced state of the individual at the same time.

There is certain aesthetics of the picturesque portrait In «Mon portrait», which is connected with the fragmentary of the exposition. Each fragment is displayed as the stroke, complementing the previous strokes as well as uncovering a new facet of the depicted «I» at the same time. Their totality forms a certain idea, an unfinished, however, quite clearly defined image of «I» in the reader's reception.

Rousseau introduces a new idea for the 18th century that the value of a person is determined not by his social status or wealth, but by his intelligence and talent. According to Rousseau, money and a title of nobility do not make a person worthy of the others' respect a priori. Respect can be deserved only by personal qualities and work at self-improvement. That is not connected with the hereditary social status. Rousseau creates the images of the characters in his «Confessions» according to such principle.

Solitude is one more stroke in the «portrait of the soul». Several fragments (# 18, 20, 22, 24) are devoted to it in «Mon portrait». That testifies the importance of this topic in Rousseau's auto-interpretation. Solitude is considered to be a beginning, influencing positively the inner world of a person and his development. The topic of solitude is complex and painful in «Confessions». It appears both as a natural predisposition of the autobiographical character and as a result of the friends and relatives' betrayal and misunderstanding. Solitude is represented in the title itself in «Reveries of the Solitary Walker». This provides the topic with a conceptually dominant meaning in Rousseau's autobiographism. Solitude is realized as a voluntary choice of the character, who is aiming at protecting his dignity from unfair attacks of the surrounding people. Nevertheless, this choice is forced, causing suffering at the same time, as it deprives the character of the possibility to communicate with people who used to be dear for him. There arises a topic of expulsion, which was taken up and rethought by romanticists.

Being in the center of the intense reflection, the above-mentioned topics form a complex, multifaceted, at times contradictory phenomenon of Rousseau's autobiographism. G. de Stael, Chateaubriand, A. de Musset, L. Tolstoy and M. Proust will further appeal to the phenomenon, which will determine the development of the genre of artistic autobiography right up to our time.

Keywords: autobiographism, artistic autobiography, self-portrait

УДК 821.161.2+82-311.6+114

ПОЕТИКА ХРОНОТОПУ В ОПОВІДАННІ В. ПІДМОГИЛЬНОГО «СТАРЕЦЬ»

Н. Л. ПАВЛЮК, кандидат філологічних наук, викладач,
**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

E-mail: pavlyuknadya@gmail.com
ORCID:0000-0001-7170-5743

Анотація. У статті розглядаються особливості часово-просторової організації оповідання В. Підмогильного «Старець». Розглянуте питання є досить актуальним та потрібним для сучасного літературознавства, адже мала проза письменника, у якій порушуються важливі проблеми людського існування, не досліджена у повною мірою. У зв'язку з цим детально проаналізовано взаємозв'язок просторових (міста, крайміста) та часових (дня, ночі) координат. У результаті

дослідження з'ясовано, що часопросторова організація твору побудована на основі художнього прийому контрасту. Крім того, у статті простежено вплив хронотопу на специфіку екзистенції головного персонажа оповідання, ключовими складниками якої є самотність, смуток, прикрість, образа, ненависть та злість. Саме тому у статті увага також зосереджена на аналізі внутрішнього світу протагоніста, який змагає від душевного та фізичного болю. Одноманітність життя персонажа увиразнюється на фоні динамічного руху міського життя, тоді як статика його зовнішнього існування протиставляється динаміці внутрішньої екзистенції, проявом якої є думки, бажання та прагнення героя. Хронотоп оповідання В. Підмогильного «Старець» є оригінальним, самобутнім та поліфункціональним. Перспективу подальшого дослідження становить проблема дослідження хронотопу міста у всій прозовій спадщині письменника.

Ключові слова: хронотоп, місто, день, ніч, ретроспекція, контраст, межева ситуація, екзистенція

Актуальність. Поетика, як одне із найдавніших понять літературознавчої науки, починаючи ще від часів Аристотеля є досить важливим та продуктивним аспектом аналізу художнього тексту і в наш час. Підтвердженням цьому є чимало досліджень теоретичного характеру – праць Н. Буало, М. Довгалевського, О. Веселовського, В. Домбровського, Ю. Тинянова, М. Кодака,

Б. Томашевського, Г. Ключека, О. Галича та інших науковців, у яких поетика постає як цілісна система (з різними домінантно-виокремленими дослідниками компонентами) у зв'язку з узгодженістю форми та змісту, внутрішньою організованістю самого художнього твору, на який орієнтований поетикальний аналіз. Серед компонентів поетикального дослідження художнього твору, які виокремлює автор монографії «Поетика як система» М. Кодак (пафос – жанр – психологізм – хронотоп – нарація [2, с. 10–11]), вагоме місце відводиться часопросторовій організації тексту, адже дослідження хронотопу є невід'ємною частиною осмислення специфіки творчої манери письменника.

Оригінальність жанрово-стильових, проблематико-тематичних та поетикальних особливостей творчої спадщини В. Підмогильного неодноразово привертає увагу науковців. Цікавою є мала проза митця (оповідання «Гайдамаки», «Ваня», «Старець», «Проблема хліба», «Син» тощо), у якій автор відтворює «...буденність життя, його одноманітність, повторюваність, безбарвність» [3, с. 49], тобто найболючіші моменти людської екзистенції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проза В. Підмогильного є об'єктом різносторонніх досліджень В. Мельника, Р. Мовчан, С. Павличко, М. Тарнавського, Ю. Шереха тощо, наукові студії яких присвячені поетикальному аналізу творів митця. Специфіку часопросторової організації досліджували В. Бібік, Л. Коломієць, Н. Олійник тощо, більшою мірою, на матеріалі творів «Місто» та «Невеличка драма», однак питання хронотопу малої прози автора залишається наразі актуальним.

Мета статті – дослідити комплекс просторових та часових координат в оповіданні В. Підмогильного «Старець». Реалізація мети зумовила розв'язання таких **завдань**: проаналізувати специфіку хронотопу та особливості поетики зазначеного твору.

Методи. У процесі дослідження мали місце психоаналітичний / психологічний підходи, що були спрямовані на проникнення у внутрішній світ персонажів, а також елементи взаємопов'язаних між собою історико-генетичного методу (для з'ясування сутності часопросторової організації художнього тексту) та історико-

функціонального (для визначення авторської моделі хронотопу в оповіданні В. Підмогильного).

Результати. Характерною рисою індивідуально-авторського стилю В. Підмогильного є зображення міста. Автор є майстром урбаністичного пейзажу, на чому неодноразово наголошували дослідники його творчості: Н. Бернадська, Н. Заверталюк, Ю. Лавріненко, М. Тарнавський тощо. Історично місто, на думку науковця Н. Позняк, завжди уявлялося «...одним із центрів простору... І потойбічне, і земне місто є для архаїчного мислення віссю світу, що пов'язує верхню, середню та нижню сфери світобудови: Небо, Землю і Підземне царство» [7, с. 177].

Образ міста, просторова площина якого реалізується через темпоральне поняття безкінечності, в оповіданні «Старець» постає у вигляді страховища: «Місто шуміло й хвилювалось, кипіло й реготало. Життя виштовхувало вдень на вулиці його тисячі, десятки тисяч людей, котрі заклопотано бігали, метушились, щось думали, обмірковували, сміялись, плакали, сподівались і, нарешті, помирали, – все це іноді тут же на вулиці, а здебільшого під залізними дахами кам'яних мурів, що самі ж і утворили собі, аби ховатись на ніч для спочинку й кохання» [6, с. 70-71]. Погоджуємося з думкою дослідниці Л. Рєви стосовно того, що «у цьому описі автор намагається схопити безжальну динаміку життя міста, а в нім – людини. Слова-синоніми начебто зчеплені з попередніми, а в їхніх надрах виникають нові, що утворюють величезний рух буття людини в місті» [9, с. 88]. Дійсно, письменник, більшою мірою, використовує слова із семантикою звуку та руху, адже рух – це і є життя. Тобто автор твору змальовує невпинність життєвого круговороту, закономірністю якого є те, що на зміну одним людям неодмінно прийдуть інші, а місто із його залізними дахами і кам'яними мурами так і залишиться статичною точкою. Цю закономірність В. Підмогильний показує через долю каліки-старця Тимоша. Трагічний випадок, який митець в оповіданні подає у ретроспективному ключі, що сприяє розширенню часопросторових параметрів оповідання, викинув Тимоша поза межі повноцінного життя. Усвідомлення та прийняття свого каліцтва є переломним моментом у його екзистенції: «Він трохи зупинився перед словом «каліці», бо неприємно було так про себе казати» [6, с. 72]. Варто зауважити, що у філософії екзистенціалізму центральним поняттям є «межова ситуація» – ситуація «...на межі життя і смерті, коли зникають тенета, що утримують людину у рамках буденності» [6, с. 135]. Такий пограничний момент, спричинений зазвичай випробуваннями різноманітного характеру, дає людині змогу замислитися над своїм життям та здійснити самоаналіз.

Ще однією специфічною рисою прози В. Підмогильного – є «...зосередження на психіці одного героя, який переживає процес становлення й прагне дізнатись про сенс людського існування і свого зокрема: людина у цьому контексті постає мірилом абсурдності життя» [8, с. 48]. Протагоніст оповідання дуже важко переживає свою недолугість, він злий на цілий світ. В. Підмогильний показує процес накопичення злості у свідомості Тимоша. Відразу після нещасного випадку, коли він вийшов із шпиталю, злість його була «легенька» [6, с. 71]; у момент побиття його двома молодиками – «...гірка, неосяжна й бурхлива...» [6, с. 72]; а коли Тимошу кидали гроші – це вже була «тупа» [6, с. 72] злість. У душі чоловіка поселилися невимовний смуток та самотність, почуття прикрасності та образи. В оповіданні досить детально описано епізод подання милостині старою бабусею, на яку Тиміш чекав кожного ранку протягом цілого року із «...злісним, трошки насмішкуватим презирством» [6, с. 73]. Проте, коли одного дня бабусю не з'явилася, головний герой «...прийшов до висновку, що вона «подохла», і був у

той день роздратований і злий більш, ніж звичайно» [6, с. 74]. Як бачимо, автор майстерно передає внутрішній стан протагоніста, якого охопило хворобливе почуття непотрібності, байдужості та беззмістовності життя.

Одноманітність життя головного персонажа, який уже три роки змушений був жити за одним і тим же «сценарієм»: «...цілісний день просиджував Тиміш не рухаючись на одному місці...» [6, с. 74], просячи милостиню, підкреслює фіксованість хронотопу в аналізованому творі. Крім того, така одноманітність увиразнюється на фоні динамічного руху міського життя: «Він (Тиміш – Н. П.) споглядав на ту широку хвилю людей, що невпинно, немов заведена машина, котилась коло його ніг з галасом, сміхом, криком і журбою. Хвиля та розбивалась на течії, знову зливалась, знову котилась, крутилась і, як дрібні бризки, вилітали з неї люди кудись убік, а нерухомі будинки з похмурою мовчазністю ховали їх за своїми стінами» [6, с. 74]. Протагоніст твору не став частиною міста, він намагається протистояти йому, постійно посилаючи невпинному натовпу людей, якого письменник порівнює з гадом, що «...повз по землі, повз кудись далеко, обвивався круг світу залізним кільцем, вертався назад, проковтував у своє несите, жадібне черево нових людей і знову повз – неосяжний, безкрайній і невблаганний, як воля» [6, с. 74], свою злість та ненависть. Погоджуємося з думкою дослідниці Р. Мовчан з приводу того, що «місто розтоптало 35-літнього Тимоша, перетворило його не просто в одного каліку, змушеного заробляти жебрацтвом, а й у «старця» (подобу людини) – тілом і, що найстрашніше, духом» [5, с. 56]. Дійсно, Тиміш став не просто озлобленим, він з презирством ставиться до людей, його нічого не цікавить, крім єдиного моменту, «...коли хтось спинявся біля його, встромляв руку в кишеню й, добувши звідтіля якийсь гріш, кидав йому в простягнену шапку» [6, с. 71].

Дослідниця Р. Мовчан відзначила, що в оповіданні «Старець» «вперше постає образ всемогутнього міста, цього цинічного, байдужого молоха, «величезного гада», що обвивається навколо землі залізними кільцями» [5, 56]. В аналізованому творі спостерігаємо контраст у зображенні простору «велетенського» міста, мешканці якого «...в шаленій метушні їли, пили, творили культуру, поглибшували науку, будували собі нові мури, кували нові кайдани...» [6, с. 71] та крайміста: «Тиміш підійшов до далекого крайміста. Тут не було вже бруківки і ступати було м'яко по легкому пилу. Тут не брянчали трамваї, не глузували ліхтарі й не розпродувались на вулиці жінки» [6, с. 75]. Простір крайміста створюють дерев'яні хатки, які «...неохайно і в безладді розкидані...» [6, с. 75], тоді як описуючи місто, автор декілька разів повторює, що люди в місті народжуються і помирають «...під залізними дахами кам'яних мурів» [6, с. 71].

Варто зауважити, що в оповіданні В. Підмогильного простежується взаємозв'язок просторових та часових площин. Місто замальовується в денний час, а опис сільської місцевості розкривається через темпоральну координату ночі: «Все, чого вдень не було чути, тепер виявлялось і лізло в вічі, користуючись тим, що ніч така журливо тиха й безнадійно-спокійна» [6, с. 75]. Нічний час доби у творі доповнюється звуковими та смаковими образами: «Радісно дихала ніч пахощами далекого степу, і з подихами доносився невиразний шум чудових розмов її з землею» [6, с. 75]. Літературознавець В. Ванслов стверджує, що ніч зазвичай інтерпретується як «...порятунк, укриття від непривабливого життя дня. Вона вуалює протиріччя світу, вносить в нього відсутню гармонію. Вночі спадають оманливі зовнішні покриви життя, зникає сліпуче світло, справжня ж сутність світу виступає в її неприкритій наготі» [1, с. 93]. У зв'язку з цим, ніч виступає своєрідним порятунком від різних проблем та

негараздів, однак Тиміш не мав захисту та спокою ні вдень, ні вночі. Вдень головний герой ніби на роботі, адже старцювання він вважає своєю професією. А вночі, залишаючись сам на сам зі своїми думками, чоловік знемагає від душевного та фізичного болю.

Статика зовнішнього існування персонажа протиставляється динаміці його внутрішнього життя, що підкреслюється портретною деталлю очей, що робить його портретну характеристику психологічно вмотивованою: «Він просто брав гроші, не дивлячись навіть на людину, котра їх давала, своїми чорними, рухливими, занадто неспокійними очима» [6, с. 73]. Рухливість очей підкреслює жагу до життя, сенс якого після каліцтва звівся «...до двох речей: грошей і задоволення плоті» [5, с. 56]. Тобто Тиміш – це ще молода людина, він сам про це говорить, хоча і розуміє, що світло щасливого майбутнього для нього погасло. Заголовок твору «...концентрує в собі трагізм долі особистості, яка волею жорстоких обставин стала «покидьком суспільства», нікому не потрібного, проте не втратила свою сутність, здатна виокремити себе з людського потоку» [10, с. 88]. Герой не може прийняти того, що з ним сталося, у нього виникає гостре відчуття несправедливості життя. Саме тому Тиміш довго «...гасив холодною водою злості й зненависті до людей...» [6, с. 79] бажання жіночого тіла.

В. Підмогильний майстерно змальовує стан протагоніста у критичний момент його життя, коли Тиміш нарешті наважився розказати про свої почуття повії Гальці, якій він кожного вечора «...відчиняв... двері, посміхався і лягав спати, не мовивши й слова» [6, с. 78]. Літературний критик В. Шевчук справедливо зауважує, що письменник виступає «...як блискучий аналітик і психолог, у нього не знайдеш ні тіні фальшу, притягнення ситуацій «за вуха» – він тут справдешній учень Михайла Коцюбинського, який також суспільну честь митця ставив над усе, а точну погодженість із життєвою правдою значив як своє художнє світобачення» [11, с. 7]. Дійсно, автор заглиблюється у надра душі персонажа, зображуючи з великою художньою проникливістю та психологічною точністю увесь драматизм зазначеної ситуації: «Якби міг він, то схопив би самого себе, розірвав би на шматки, з прокльонами розтопав би ногами за цю свою нерішучість. Муки безсилля важкими залізними сокирами рубали йому груди, а в голові шуміли думки, як шалений вихор, що з реготом ламає дерева і з свистом підіймає воду в спокійній річці» [6, с. 79]. Використані В. Підмогильним у цитаті художні засоби гіперболи, метафори та порівняння підкреслюють невимовні страждання та душевні муки протагоніста. Ще сильніший розпач охопив Тимоша після відмови Гальки переспати з ним: «Не хоче, не хоче», – думав він, і ця думка, як дерево серед степу, самотньо стояла в голові, гостра, як біль» [6, 81]. Чоловік навіть запропонував повії одружитися, що було досить благородно з його сторони, а коли він захотів заплатити їй гроші, Галька почала вимагати від нього потрібну плату: «Я зо всіх беру по карбованцю, а як ти каліка, то давай троячку» [6, с. 81]. Тиміш не очікував почути таке: «Батогом різонули ці слова душу і серце Тимоша» [6, с. 81]. Відмова жінки була своєрідним крахом його останньої надії та є кульмінацією оповідання. Не витримавши приниження, чоловік спробував взяти повію силою, але відчув опір. І після того, як Галька накинулася на нього з костуром, йому було вже абсолютно байдуже, що з ним буде:

«– Сволоч... чортяка, – гарчала вона і зосереджено біла, пильнуючи влучити по голові.

Тиміш затулив лице руками і лежав мовчки, не ворущачись» [6, с. 81].

Автор не дає жодної антиципаційної проекції стосовно подальшої долі персонажа. Композиційний прийом відкритості фіналу твору дає змогу читачеві

самостійно проаналізувати ситуацію, яка склалася, та сформулювати власний висновок. На нашу думку, ніч зізнання стала ключовою у його житті, і в момент побиття герой згодний був прийняти смерть.

Висновки і перспективи. Таким чином, часопросторова організація оповідання В. Підмогильного «Старець» є оригінальною та самобутньою. Для аналізованого тексту є характерним взаємозв'язок просторових та часових площин, для реалізації якого письменник використовує художній прийом контрасту. Дія твору обмежена часовими рамками теперішнього, минулого, тобто у ньому відсутня пряма хронологічна послідовність подій. Темпоральні параметри оповідання реалізуються через часові координати дня та ночі, через які, у свою чергу, окреслюються просторові точки міста та крайміста. В аналізованому тексті переважають лаконічні пейзажні образи нічного часу доби, домінуючим функціональним навантаженням яких є розкриття внутрішнього світу персонажа, зображення бінарності його зовнішнього та внутрішнього життя, а також віддзеркалення настрою та душевного стану Тимоша. Статика екзистенції головного героя протиставляється динаміці життя міста, образ якого майстерно створений письменником на сторінках твору. Перспективу подальшого дослідження зумовлює аналіз просторової площини міста на матеріалі всієї прози В. Підмогильного.

Список використаних джерел

1. Ванслов, В. Естетика романтизму [Текст] / В. Ванслов. – К.: Мистецтво, 1966. – 402 с.
2. Кодак, М. Поетика як система : [літературно-критичний нарис] / М. Кодак. – Луцьк: Твердиня, 2010. – 176 с.
3. Колп, В. Мала проза Валер'яна Підмогильного (риси екзистенціалізму) / В. Колп // Слово і Час. – 1999. – №2. – С. 47–51.
4. Лепьохін, Є. «Граничні ситуації»: роль і значення у літературі екзистенціалізму [Електронний ресурс] / Є. Лепьохін. – Режим доступу: http://old.lingua.lnu.edu.ua/Visnyk/visnyk/Visnyk_16/articles/Lepyokhin.pdf
5. Мовчан, Р. Проза Валер'яна Підмогильного. Доля. Людина. Стиль / Р. Мовчан // Дивослово. – 2000. – № 1. – С. 52–56.
6. Підмогильний, В. Старець / В. Підмогильний // Підмогильний В. Оповідання. Повість. Романи. – Київ : Наукова думка, 1991. – С.70–82.
7. Позняк, Н. Архетип міста і лісу в міфопоетиці М. Ключєва та Б.-І. Антонича / Н. Позняк // Ритуально-міфологічний підхід до інтерпретації тексту : [зб. наук. пр.] / За заг. ред. Л. О. Кисельової, П. Ю. Поберезкіної. – Київ : Інститут змісту і методів навчання, 1998. – С. 176–186.
8. Полякова, С. Своєрідність художнього вираження пошуків власного «я» в межах опозиції «місто-село» в романі В. Підмогильного «Місто» та повісті Вал. Шевчука «Місяцева зозулька із ластів'ячого гнізда» / С. Полякова // Таїни художнього тексту : [зб. наук. пр.] / ред. кол.: Н. І. Заверталюк (наук. ред.) [та ін.]. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2011. – Вип. 12. – С. 47–59.
9. Рева, Л. Наративна структура оповідань В. Підмогильного / Л. Рева // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2013. – № 4 (263). – Ч. І. – С. 88–96.
10. Шахова, К., Олійник, Н. Поетика назви оповідання В. Підмогильного «Старець» / К. Шахова, Н. Олійник, // Таїни художнього тексту : [зб. наук. пр.] / ред. кол.: Н. І. Заверталюк (наук. ред.) [та ін.]. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2011. – Вип. 12. – С. 86–95.

11. Шевчук, В. У світі прози Валер'яна Підмогильного / В. Шевчук // Підмогильний В. Місто. – Київ: Молодь, 1989. – С. 3–13.

References

1. Vanslov, V. (1966). Estetyka romantyzmu [The aesthetics of romanticism]. Mystetstvo, 402.
2. Kodak, M. (2010). Poetyka yak systema [Poetics as a system]. Lutsk: Tverdynia, 176.
3. Kolp, V. (1999). Mala proza Valer'iana Pidmohylnoho (rysy ekzystentsializmu) [Small prose by Valeryan Pidmohylny (features of existentialism)]. Slovo i Chas, 47–51.
4. Lepokhin, Ie. «Hranychni sytuatsii» : rol i znachennia u literaturi ekzystentsializmu [«Boundary Situations»: the role and significance in the literature of existentialism]. Available at: http://old.lingua.lnu.edu.ua/Visnyk/visnyk/Visnyk_16/articles/Lepyokhin.pdf
5. Movchan, R. (2000). Proza Valer'iana Pidmohylnoho. Dolia. Liudyna. Styl [Prose by Valeryan Pidmogyl'ny. Fate. Man. Style]. Dyvoslovo, 52–56.
6. Pidmohyl'nyi, V. (1991). Starets [Beggar]. Opovidannia. Povist. Romany. Kyiv : Naukova dumka, 70–82.
7. Pozniak, N. (1998). Arkhetyp mista i lisu v mifopoetytsi M. Kliuieva ta B.-I. Antonycha [Archetype of the city and the forest in the mythopoetics of M. Kliuyev and B.-I. Antonych]. Rytualno-mifolohichni pidkhyd do interpretatsii tekstu : [zb. nauk. pr.], 176–186.
8. Poliakova, S. (2011). Svoieridnist khudozhnoho vyrazhennia poshukiv vlasnoho «ia» v mezhakh opozytsii «misto-selo» v romani V. Pidmohylnoho «Misto» ta povisti Val. Shevchuka «Misiatseva zozulka iz lastiv'iachoho hnizda» [The peculiarity of the artistic expression of the search for his own self within the opposition «city-village» in the novel by V. Podmogyl'ny «City» and the story of Val. Shevchuk «Lunar cuckoo from the swallow's nest»]. Tainy khudozhnoho tekstu : [zb. nauk. pr.]. Dnipropetrovsk, Vyp. 12., 47–59.
9. Reva, L. (2013). Naratyvna struktura opovidan V. Pidmohylnoho [Narrative structure of V. Podmogyl'ny's short stories]. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Luhansk, 4 (263), 88–96.
10. Shakhova, K., Oliinyk, N. (2011). Poetyka nazvy opovidannia V. Pidmohylnoho «Starets» [Poetics of the title of V. Pidmogyl'ny's story «Beggar»]. Tainy khudozhnoho tekstu : [zb. nauk. pr.]. Dnipropetrovsk, Vyp. 12, 86–95.
11. Shevchuk, V. (1989). U sviti prozy Valer'iana Pidmohylnoho [In the world of prose Valeryan Pidmogyl'ny]. Pidmohyl'nyi V. Misto. Kyiv: Molod, 3–13.

ПОЭТИКА ХРОНОТОПА В РАССКАЗЕ В. ПИДМОГИЛЬНОГО «СТАРЕЦ»

Н. Л. Павлюк

Аннотация. В статье рассматриваются особенности временно-пространственной организации повествования В. Пидмогильного «Старец». Рассматриваемый вопрос является весьма актуальным и необходимым для современного литературоведения, ведь малая проза писателя, в которой нарушаются важные проблемы человеческого существования, не исследована в полной мере. В связи с этим подробно проанализирована взаимосвязь пространственных (города, сельской местности) и временных (день, ночь) координат. В результате исследования установлено, что временно-пространственная организация произведения построена на основе

художественного приема контраста. Кроме того, в статье прослеживается влияние хронотопа на специфику экзистенции главного персонажа рассказа, ключевыми составляющими которой является одиночество, грусть, огорчение, обида, ненависть и злоба. Именно поэтому в статье внимание также сосредоточено на анализе внутреннего мира протагониста, который изнывает от душевной и физической боли. Однообразие жизни персонажа выразительнее на фоне динамичного движения городской жизни, тогда как статика его внешнего существования противопоставляется динамике внутренней экзистенции, проявлением которой есть мысли, желания и стремления героя. Хронотоп рассказа В. Пидмогильного «Старец» является оригинальным, самобытным и полифункциональным. Перспективу дальнейшего исследования составляет проблема исследования хронотопа города во всем прозаическом наследии писателя.

Ключевые слова: хронотоп, город, день, ночь, ретроспекция, контраст, пограничная ситуация, экзистенция

POETICS OF THE CHRONOTOPE IN V. PIDMOGYLNY'S STORY «BEGGAR» N. L. PAVLIUK

Abstract. The purpose of the article is to investigate the complex of spatial and temporal coordinates in V. Pidmogyl'ny's story «Beggar». The given issue is very relevant and necessary for the modern literary studies, because the writer's prose, in which the important problems of human existence are violated, is not fully explored. Realization of the purpose led to the solution of such tasks: to analyze the specificity of the chronotope and the peculiarities of the artistic text's poetics.

The psychoanalytic and psychological approaches, that were directed into the characters' inner world, as well as elements of the interrelated historical-genetic method, which was used for the clarification of the essence of the text's time-space organization, and historical-functional, used for the definition of the author's model of the chronotope in the story of V. Pidmogyl'ny, were aimed in the process of the research.

A typical feature of V. Podmogyl'ny's individual style is the image of the city. The author is a master of urban landscape. The image of the city, whose spatial plane is realized through the temporal concept of infinity, in the analyzed story «Beggar» appears in the form of an insider. The writer, to a greater extent, uses words with the semantics of sound and movement, because the movement is life. That is, the author of the work depicts the inexorability of the life cycle, the regularity of which is the change of some people by others, and the city with its iron roofs and stone walls will remain a static point. This pattern V. Podmogyl'ny shows through the fate of the cripple and beggar Timish. The tragic case, that the artist presents in the story in a retrospective key, which contributes to the expansion of the story's time-spatial parameters, threw Timish out of the boundaries of full-fledged life. Awareness and acceptance of his injury is a turning point in the hero's existence. The protagonist of the story is very difficult to overcome his illness, he is angry with the whole world. V. Podmogyl'ny shows the process of accumulation of anger in Timish's consciousness. In the man's soul settled inscrutable sorrow and loneliness, feelings of sadness and insults. As we see, the author skillfully reproduces the internal state of the protagonist, who was embraced by a painful feeling of uselessness, indifference and meaninglessness of life.

Homogeneity of the main character's life, who for three years was forced to live in the same «scenario», asking for alms, emphasizes the fixation of the chronotop in the analyzed work. In addition, such monotony is becomes evident against the backdrop of the dynamic movement of urban life. The protagonist of the work did not become a part of the city, he tries to resist it, constantly sending an unceasing crowd of people his anger and

hatred. In the analyzed work we observe the contrast in the image of the space of the «gigantic» city and the countryside.

It is worth noting, that in V. Podmogyl'ny's story it is possible to observe the relationship between the spatial and temporal planes. The city is lined up in the daytime, and the description of the countryside is revealed through the temporal coordinate of the night. The night serves as a kind of salvation from various problems and disadvantages, but Timish didn't have the protection and peace neither in the daytime nor at night. In the daytime the protagonist seems to be at work, because he considers his begging as his profession. And at night, staying alone with his thoughts, the man suffers from mental and physical pain.

The statics of the character's external existence is opposed to the dynamics of his inner life, which is emphasized by the portrait detail of the eyes, which makes his portrait characterization psychologically motivated. The mobility of the eyes emphasizes the thirst for life, the meaning of which after injury was reduced to «...two things: money and pleasure of the flesh». That is, Timish is still a young man, he says himself about it, and although he realizes that the light of a happy future for him has been extinguished. The hero cannot accept what happened to him, he has a sharp sense of the life's injustice.

V. Podmogyl'ny skillfully depicts the protagonist's state at the critical moment of his life, when Timish finally decided to tell about his feelings to the prostitute Galka. Indeed, the author delves into the depths of the character's soul, depicting with great artistic penetration and psychological precision all the tension of the situation. V. Podmogyl'ny masterfully uses artistic means of hyperbole; metaphor and comparison emphasize the inexpressible suffering and mental torment of the protagonist. Even more despair covered Timish after Galka's refusing to sleep with him.

The author does not provide any anticipatory projection regarding the further fate of the character. The composite reception of the openness of the work's final allows the reader to independently analyze the situation that has developed, and formulate his own conclusion. In our opinion, the night of confession became the decisive night in his life, and at the time of the beating the hero was agree to accept the death.

As we can see, the time-spatial organization of V. Podmogyl'ny's story «Beggar» is original, distinctive and polyphony. The interconnection of spatial and temporal planes, for implementation of which the writer uses an artistic method of contrast, is typical for the analyzed text. The action of the work is limited by the time frame of the present, the past, that is, it does not have a direct chronological sequence of events. The temporal parameters of the story are realized through the time coordinates of day and night, through which spatial points of the city and the countryside are outlined. Laconic landscape images of the nighttime dominate in the analyzed text. Their dominant functional load is the disclosure of the character's inner world, the image of the binary nature of his external and internal life, as well as the reflection of the mood and Timish's mental state. The statics of the protagonist's existence is opposed to the dynamics of the city's life, the image of which is skillfully created by the writer on the pages of his work. The prospect of the further research determines the analysis of the spatial plane of the city on the material of V. Podmogyl'ny's small prose.

Keywords: chronotope, city, day, night, retrospection, contrast, boundary situation, existential